

برنامه ریزی راهبردی توسعه محلات شهری با استفاده از اصول شهرسازی ایرانی اسلامی و رویکرد توسعه محلات سنتی (TND)؛ نمونه مطالعاتی: محله فهادان نو شهر یزد

حمیرا بیکی تفتی

دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه ریزی منطقه‌ای، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه علم و صنعت ایران، تهران، ایران.

سمانه جلیلی صدرآباد

استادیار شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه علم و صنعت ایران، تهران، ایران.

نویسنده‌ی مسئول: s_jalili@iust.ac.ir

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۰۸/۱۷ تاریخ پذیرش نهایی: ۱۴۰۱/۰۱/۱۷

چکیده:

رویکرد توسعه محلات سنتی^۱ واجد مفاهیمی باهدف بالا بردن سطح کیفی زندگی و تقویت و بهبود فضای کالبدی محله، افزایش تعاملات اجتماعی و بهبود حس تعلق به مکان و خوداتکایی اقتصادی می‌باشد. شهرسازی ایرانی اسلامی نیز مانند خاستگاه آن یعنی دین مبین اسلام و فرهنگ شیعی پویا بوده است و مدام روش‌هایی نو فراروی جوامع بشری عرضه میدارد و بیش‌تر یک فرآیند پویا و همه‌جانبه برای کمک به بشر در دستیابی به قرب الهی است؛ نه یک محصول. لذا تطابق اصول توسعه محلات سنتی با اصول و ارزش‌های اسلامی کاملاً مشهود است.

هدف اصلی این مقاله مقایسه اصول شهرسازی ایرانی اسلامی به‌عنوان نمادی از شهرسازی بومی با رویکرد توسعه محلات سنتی که در دهه‌های اخیر در جوامع غربی مورد توجه قرار گرفته؛ و برنامه‌ریزی محلی بر اساس آنهاست. در هر رویکرد در کنار مروری بر برخی از مهم‌ترین منابع مکتوب مرتبط با موضوع، سعی شده در قالب جداولی مشخص، سیاهه‌ای از مهم‌ترین اصول و آموزه‌های هر رویکرد ارائه و در صورت لزوم با یکدیگر مقایسه شوند. در انتها نیز، از طریق مقابله‌ی آموزه‌های مستخرج از شهرسازی ایرانی اسلامی با معیارها و شاخص‌های رویکرد توسعه محلات سنتی، افتراقات و اشتراکات میان آن‌ها مورد تحلیل قرار گرفته است؛ و بر مبنای چنین قیاسی، آموزه‌های پیشنهادی پژوهش به منظور برنامه‌ریزی جهت توسعه‌ی محله‌ی تاریخی و فرسوده‌ی فهادان نو در شهر یزد به کارگرفته شود.

پژوهش حاضر از نظر روش‌شناسی، توصیفی-تحلیلی و از لحاظ هدف‌گذاری کاربردی می‌باشد. داده‌ها و اطلاعات پژوهش با استفاده از مطالعات اسنادی و میدانی گردآوری شده است. داده‌های کیفی به‌وسیله‌ی پرسشنامه باز و از طریق مصاحبه و بررسی اسناد به کار گرفته و داده‌های کمی به صورت عددی و از طریق وزن‌دهی پرسشنامه‌های دلفی تهیه یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که میان دو رویکرد توسعه محلات سنتی و شهرسازی ایرانی اسلامی تمایزهای کم و مقابله‌های زیادی دیده می‌شود. در واقع تحلیل قیاسی این دو جریان، بیش از آنکه تعارض و ناهمخوانی بین ویژگی‌های این دو رویکرد را نشان دهد؛ همسو و یکسان بودنشان را آشکار می‌سازد و تمایزاتی هم که وجود

دارد به دلیل ناهمزمانی این دو رویکرد می‌باشد. به بیان بهتر، بر اساس مقتضیات و شرایط زمانه این تمایزات ایجاد شده‌اند. برای کاربست اصول بدست آمده در نمونه‌ی موردی با بررسی شاخص‌ها و تحلیل محله‌ی تاریخی و فرسوده‌ی فهادان نو به شیوه سوات^۲ و تحلیل و ارزیابی عوامل داخلی و خارجی از طریق ماتریس کیواس.پی.ام.^۳ به ارائه‌ی راهبردها برای برنامه‌ریزی توسعه‌ی محله‌ی فهادان نو در شهر یزد بر اساس اصول شهرسازی ایرانی اسلامی و رویکرد توسعه محلات سنتی پرداخته شد. نتایج دیگر پژوهش نشان می‌دهد ۱۶ راهبرد استخراج شده از ماتریس کیواس.پی.ام دارای اولویت برای برنامه‌ریزی به منظور توسعه‌ی محله‌ی فهادان نو می‌باشند که بر اساس آن‌ها می‌توان پروژه‌های اجرایی تعریف نمود.

واژه های کلیدی: TND، شهر ایرانی- اسلامی، محله ی فهادان نو، سوات، کیواس.پی.ام.

مقدمه

در این دو مفهوم ملاحظه شد که نشان می‌دهد شهرسازی ایرانی اسلامی از قرن‌های متمادی از شیوه‌هایی برای ایجاد مکان‌های شهری استفاده می‌کرده‌است که جوامع غربی امروزه کارایی این شیوه‌ها را در طراحی و برنامه‌ریزی شهرها شناسایی نموده‌اند. همچنین می‌توان اصول مطرح‌شده در رویکرد توسعه محلات سنتی که متناسب با مسائل و مشکلات جوامع غربی مطرح‌شده است را در جوامع ایرانی و اسلامی بومی‌سازی نمود و با استفاده از اصول شهرسازی اسلامی به ارتقای آن کمک کرد و سپس این اصول بومی را برای توسعه‌ی محله‌ای در ایران به کار گرفت.

این پژوهش در تلاش است تا پس از تدوین چارچوب نظری مناسب در ارتباط با رویکرد توسعه محلات سنتی و شهرسازی ایرانی اسلامی با مقایسه این دو رویکرد به ارائه برنامه‌ریزی توسعه محله‌ای بپردازد. بدین منظور محله‌ی فهادان نو در شهر یزد - یکی از محلات تاریخی و فرسوده‌ی شهری - به‌عنوان نمونه مطالعاتی مورد بررسی قرار گرفته است تا در جهت بهبود وضعیت کنونی این محله بر اساس اصول توسعه محلات سنتی و شهرسازی ایرانی اسلامی مورد برنامه‌ریزی قرار گیرد. در این پژوهش بر اساس اصول استخراج‌شده از مبانی نظری در مورد دو رویکرد ایرانی اسلامی و توسعه محلات سنتی و شناخت و تحلیل نمونه‌موردی به ارائه‌ی راهبردها پرداخته شده است.

یکی از مسائلی که جوامع در عصر حاضر به آن دچارند؛ این است که در برخی مواقع شهرها را بر اساس راه‌حل‌ها و اصولی که در جوامع دیگر و برای برطرف نمودن مسائل همان جوامع مطرح‌شده‌اند؛ بدون در نظر گرفتن شرایطی که در آن قرار دارند طراحی و برنامه‌ریزی می‌کنند و در بیشتر مواقع این‌گونه طرح و برنامه‌ها با شکست مواجه می‌شوند. دین مبین اسلام که در بین ادیان الهی کامل‌ترین دین محسوب می‌شود؛ دارای آموزه‌های مفید و مثمری است که بی‌تردید با مطالعه و تجزیه و تحلیل آن می‌توان به معیارهای پسندیده‌ای در برنامه‌ریزی و طراحی شهری دست‌یافت. همچنین موارد و مصداق‌های بسیاری در شهرهای سنتی ایرانی اسلامی وجود دارد که می‌توان با معاصر سازی آن‌ها به اهداف فوق نائل آمد. ذکر این نکته نیز ضروری است که شهر ایرانی اسلامی علاوه بر آن که لازم است مفاهیم مربوط به متون پایه و مصداق‌های تاریخی را مدنظر داشته باشد؛ باید متناسب با زندگی شهری امروز و الزامات شهرهای آینده زمینه رفاه شهروندان در زمینه‌های مختلف را نیز فراهم آورد (بمانیان ۱۳۹۰، ۷۰). توسعه محلات سنتی یکی از مفاهیم جنبش نوشهرگرایی می‌باشد که با توجه به مسائل امروزه‌ی شهرها اصولی را برای سازمان‌یابی شهرها در جهت برطرف نمودن این مسائل و ارتقای کیفیت زندگی ارائه می‌دهد. با بررسی اصول رویکرد توسعه محلات سنتی و معیارها و مفاهیمی که شهرسازی ایرانی اسلامی ارائه می‌دهد شباهت‌هایی را

مبانی نظری

در کشورهای توسعه یافته مفهوم توسعه محلات سنتی یک رویکرد جدید می باشد که در دهه های اخیر مطرح شده و به ارتقا کیفیت زندگی در محلات شهری کمک کرده است. همچنین در اسلام نیز برای برنامه ریزی محلات اصولی مطرح شده است که کارایی این اصول سده های زیادی است که ثابت و در شهر های ایرانی و اسلامی به کار گرفته شده است که در ادامه به این مطالب پرداخته شده و برای بومی سازی رویکرد توسعه محلات سنتی و بروز کردن اصول شهرسازی ایرانی اسلامی اصولی مطرح شده است.

برنامه ریزی توسعه محله ای

مقصود کلی از توسعه محله ای عبارت است از پاسخگویی به نیازهای روزمره ساکنان یک محله با حداکثر اتکا به منابع، توان، ارزش ها، و مشارکت درونی آن محله (صرافی ۱۳۸۳).

توسعه ای محله ای یک فرایند می باشد که بر اساس این فرایند سرمایه ای که اجتماع محلی پتانسیل جمع آوری و استفاده از آن را دارد؛ افزایش می دهد و از این طریق باعث ارتقای کیفیت زندگی ساکنین محله می شود. در روند این فرایند، گونه های مختلفی از اجتماع و کشش جمعی به وجود می آید تا در حیطه ای توزیع قدرت و منابع ناعدالتی های موجود را اصلاح کند. بدین ترتیب می توان گفت توسعه ای محله ای همه ای مسئله های مربوط به توسعه ای اقتصادی، توسعه ای مسکن، مشارکت شهروندان، رفاه اجتماعی، ارتقای آموزش، احساس امنیت و مسائل زیست محیطی را شامل می شود که همه ی این موارد با یکدیگر رابطه ای متقابل دارند (قاسمی ۱۳۸۵، ۶۰).

مروری بر متون و استخراج اصول TND

رویکرد شهرسازی جدید که از اواخر دهه ی ۱۹۸۰ میلادی از جانب شهرسازی همچون پیتروکالتورب، آندرس دوانی و پلاتر زیبرک وارد برنامه ریزی شهری شده است؛ سعی در رشد هوشمند شهر دارد. الگوهای شهرسازی جدید از جمله

توسعه محلات سنتی با تزریق عملکردهای جدید شهری در سطح محلات و حذف کاربری های ناسازگار و تشویق کاربری های مختلط و افزایش تراکم در قالب توسعه ای پایدار محله ای، رشد درون زای شهری را محقق می سازند (آذر و حسین زاده دلیر ۱۳۸۷، ۱۴۳).

توسعه محلات سنتی با محوریت قرار دادن محله به عنوان هسته تشکیل دهنده شهر یکی از ابزارهای شکل دهی محلات بر اساس نظم و برنامه ای از پیش تعیین شده محسوب می شود. از این رو استفاده از این رویکرد به عنوان راهکاری که تنظیم کننده محیط کالبدی، اجتماعی و فرهنگی در سطح محله ای؛ ضروری به نظر می رسد. در منابع تعاریف زیادی از این رویکرد شده است که اگرچه به صورت متفاوت بیان شده اند؛ اما همه گویای یک مطلب اند. توسعه محلات سنتی، طراحی محلات سنتی بر مبنای مقیاس انسانی است؛ محله ای با قابلیت پیاده روی، تراکم مسکونی متوسط تا زیاد، و مرکزی با کاربری های مختلط که در مقابل توسعه حومه ای قرار می گیرد؛ انواع متفاوتی از حمل و نقل را فراهم آورده و به دلیل افزایش سفرهای درون محله، استفاده از وسایل نقلیه را کاهش می دهد. پیاده روی و دوچرخه سواری را تشویق می کند؛ و با کاهش سرعت وسایل نقلیه، ایمنی را بهبود می بخشد. همچنین در رشد هوشمند شهری توسعه محلات سنتی این گونه تعریف شده است: محله ای فشرده با کاربری های مختلط مسکونی، تجاری، و ساختمان های اداری، که در مجاورت و ارتباط نزدیک با یکدیگر قرار گرفته اند. نوعی برنامه ریزی بر اساس اصول شهرهای کوچک سنتی و توسعه محلات شهری می باشد. TND باز زنده سازی و معاصر سازی ارزش های گذشته در پاسخ به عدم کارایی کاربری ها و زیرساخت ها در توسعه های جدید شهری است. این رویکرد با هدف قرار دادن نیازهای متفاوت انسان در پی هویت بخشی به محلات شهری است (رفیعیان، خرمگاه، و اسماعیلی ۱۳۸۹، ۷).

اصول و مبانی نظری توسعه محلات سنتی

توسعه محلات سنتی رویکردی است که از نهضت نوشهرگرایی نشأت گرفته است؛ و می‌کوشد به نیازهای محله و ساکنین آن پاسخ مثبت دهد. این رویکرد تلاش می‌کند با تقویت و بهبود فضای کالبدی محله، تعاملات اجتماعی را افزایش دهد؛ و از این مسیر به بهبود حس تعلق به مکان، خوداتکایی اقتصادی، و ارتقای سرمایه

اجتماعی نائل گردد. بین اهداف، اصول و مبانی این رویکرد پیوستگی فراوانی وجود دارد؛ چراکه از یکدیگر تفکیک‌ناپذیرند. در منابع اصول زیادی برای آن اشاره شده است؛ و تقسیم‌بندی‌های متفاوتی وجود دارد (رفیعیان، خرمگاه، و اسماعیلی ۱۳۸۹، ۱).
به‌صورت کلی اصول توسعه محلات سنتی را می‌توان در جدول ۱ خلاصه کرد.

ابعاد	اصول	منبع
اجتماعی	• ایجاد تعاملات بیشتر در فضا	(Kwon, Y. 2015)
	• ایجاد حس اجتماعی مکان	(رفیعیان، خرمگاه، و اسماعیلی ۱۳۸۹)
	• ایجاد امنیت	(رفیعیان، خرمگاه، و اسماعیلی ۱۳۸۹)
	• کاهش تضاد طبقاتی	(رفیعیان، خرمگاه، و اسماعیلی ۱۳۸۹)
	• سلامت جسم و روان افراد	(رفیعیان، خرمگاه، و اسماعیلی ۱۳۸۹)
	• پاسخ‌گویی به شرایط تاریخی و فرهنگی محیط	(رفیعیان، خرمگاه، و اسماعیلی ۱۳۸۹)
اقتصادی	• ایجاد اشتغال	(رفیعیان، خرمگاه، و اسماعیلی ۱۳۸۹)
	• صرفه‌جویی در وقت	(رفیعیان، خرمگاه، و اسماعیلی ۱۳۸۹)
	• کاهش هزینه‌های حمل‌ونقل	(رفیعیان، خرمگاه، و اسماعیلی ۱۳۸۹)

جدول ۱. مستندسازی و جمع‌بندی نهایی اصول و شاخص‌های رویکرد TND

ابعاد	اصول	منبع
کالبدی	• نزدیکی محل کار و سکونت	(رفیعیان، خرمگاه، و اسماعیلی ۱۳۸۹)
	• توجه به مقیاس انسانی	(Kwon, Y. 2015)
	• ایجاد منظری زیبا و همگام با طبیعت	(رفیعیان، خرمگاه، و اسماعیلی ۱۳۸۹)
	• کاهش ترافیک در محله	(رفیعیان، خرمگاه، و اسماعیلی ۱۳۸۹)
	• کاربری‌های مختلطا	(2019 Bondok, Nasreldin, and Shalaby)
	• مسکن‌های متنوع	(2001 Ohm, largo, and Strawser)
زیست محیطی	• کاهش وابستگی به اتومبیل و کاهش آلودگی هوای آلودگی صوتی	(رفیعیان، خرمگاه، و اسماعیلی ۱۳۸۹)
	• حفظ منابع طبیعی	(رفیعیان، خرمگاه، و اسماعیلی ۱۳۸۹)
	• توسعه‌ی پایدار	(2001 Ohm, largo, and Strawser)
	• توسعه فشرده	(2001 Ohm, largo, and Strawser)
	• قابلیت پیاده‌روی	(2019 Bondok., Nasreldin, and Shalaby)
	• حمل‌ونقل متنوع	(Kwon 2015)

جدول ۱. مستندسازی و جمع‌بندی نهایی اصول و شاخص‌های رویکرد TND

معنا و مفهوم شهر اسلامی

«شهرسازی اسلامی» مشتمل بر مبانی نظری و تئوری‌های مربوط به اصول و ارزش‌هایی (به انضمام روش طراحی و برنامه‌ریزی و اجرایی متکی بر آن‌ها) است که باید بر محیط زندگی مسلمین و بر روابط انسان با محیط (طبیعی و مصنوع) و با سایر هموعان خویش (جامعه) حاکم باشند. این اصول و ارزش‌ها از تعالیم اسلامی استخراج شده؛ و دربردارنده عوامل مهم فرهنگی ملی‌اند.

(شهر مسلمین) را می‌توان به شهری نیز اطلاق نمود که اکثریت ساکنانش را مسلمانان تشکیل دهند؛ شهرهای مسلمان‌نشین را می‌توان شهر مسلمین قلمداد نمود. شهرهای مسلمانان در دوره اسلامی همچون بسیاری از آثار آنان فقط از آن جهت اسلامی نیستند که توسط مسلمانان به وجود آمده‌اند؛ بلکه این آثار به آن جهت اسلامی نامیده می‌شوند که مثل شریعت و طریقت از تعالیم عالیه اسلام

الهام گرفته‌اند. این آثار حقایق و جان اسلام را در عالم هستی متجلی می‌سازند (نصر ۱۳۵۷؛ و نقی‌زاده ۱۳۸۹). از نظر مبانی دینی هر جایی که تعدادی از انسان‌ها (کم یا زیاد) بر اساس عدالت دینی زندگی کنند و منافع همه‌جانبه مردم در نظر گرفته شود؛ شهر نامیده می‌شود (بمانیان و دیگران ۱۳۸۹). می‌توان اینطور نتیجه گرفت که شهر اسلامی به شهرهایی اطلاق می‌شود که در سرزمین‌های دارای فرهنگ و اعتقادات نشأت گرفته از دین اسلام ایجاد شده یا رشد یافته‌اند (پورا احمد و موسوی ۱۳۸۹). در شهر است که جهان‌بینی اسلامی اولین دولت خود را تشکیل می‌دهد (حبیبی ۱۳۷۵)؛ و از این رو نقش مذهبی شهر بر اهداف نظامی و اقتصادی حکومت‌های مستقر اولویت یافت (بمانیان و دیگران ۱۳۸۹). چون شهر از قوانین مدون جهان‌بینی اسلامی تبعیت می‌کند؛ و در این قوانین امتیازات استثنایی برای مردم وجود ندارد (حبیبی ۱۳۷۵).

معنا و مفهوم شهر ایرانی اسلامی

شهر یک مجموعه‌ی زنده از کلیه‌ی اموری است که با زندگی ساکنان خود ارتباط مستقیم و غیرمستقیم دارد. بنابراین همه‌ی ابعاد اقتصادی، فرهنگی، اقلیمی، سیاسی، زمانی، مکانی، و تاریخی شهر باید به طور هم‌زمان مورد توجه قرار گیرند. از طرف دیگر در شهرهای ایرانی-اسلامی، این ویژگی‌ها باید در زمینه و بستر ایرانی و همچنین بر اساس تعالیم اسلامی و فرهنگی در جامعه اسلامی تبیین شوند.

شهر ایرانی اسلامی، از مبانی نظری و تئوری‌های مربوط به اصول و ارزش‌هایی تشکیل شده است که باید در برنامه‌ریزی و طراحی و ایجاد محیط زندگی مسلمانان رعایت شوند و حاکم بر روابط انسان با محیط (طبیعی و مصنوع) و با سایر هم‌نوعان خویش باشند. این اصول و ارزش‌ها از تعالیم اسلامی استخراج خواهند شد و دربردارنده عوامل مهم فرهنگ ملی‌اند (که با آن‌ها در تضاد و تناقض نباشند). اجمالاً باید گفت که منبع اصلی اصول حاکم بر کلیه اعمال مسلمانان و از جمله شهرسازی آن‌ها قرآن کریم و سنت پیامبر(ص) است (نقی‌زاده ۱۳۷۹).

محور قرار دادن انسان، مهم‌ترین ارتباطات او را با عرصه‌های دیگر هستی در چهار مورد برمی‌شمرد:

- ارتباط انسان با خدا؛
- ارتباط انسان با خود؛
- ارتباط انسان با جهان هستی؛
- ارتباط انسان با هم‌نوعان خود (بمانیان ۱۳۹۳؛ به نقل از علامه جعفری ۱۳۷۸).

این ارتباطات چهارگانه از سوی آیت‌الله جوادی آملی نیز تأکید شده است (بمانیان ۱۳۹۳؛ به نقل از جوادی آملی ۱۳۸۰، ۷) به نظر می‌رسد مسئله تاریخ، در دسته‌بندی این دو اندیشمند در درون دو مورد آخر قرار گرفته است. تاریخ، ساخته‌ی مشترک جهان هستی و هم‌نوعان انسان است. در رابطه با شهر ایرانی-اسلامی می‌توان این‌گونه بیان نمود: وقتی می‌توان صفت اسلامی را به شهر به‌عنوان یک شی انسان‌ساخته اطلاق نمود که آن شی بر اساس تعالیم اسلامی به وجود آمده و به‌گونه‌ای در خدمت انسان قرار گرفته باشد

و در عین پاسخگویی به نیازهای مادی او، وی را به سمت ارزش‌های اسلامی هدایت نماید. بیان ایرانی برای شهر نیز مصداق مکانی موضوع را نشان می‌دهد. از طرفی نیز اسلامی بودن برای شهر نشانگر این است که این مکان باید تجلی‌گاه و یادآور ارزش‌های اسلامی نیز باشد. در قرآن مبین برای شهر، به صفات مناسب زیستی اشاره می‌شود؛ و در حقیقت شهر اسلامی با نیازهای انسان و نوع جهان‌بینی او تطابق و همسازی دارد. طبیعی است که در این راه فضای زندگی نیز باید با روش زیستی که اسلام تعریف می‌نماید هماهنگ باشد. ایرانی بودن نیز سابقه و پیشینه غنی و پرمحتوایی از تجربیات هوشمند ایرانیان را با خود به همراه داشته است (بمانیان ۱۳۹۳).

باتوجه به موارد ذکر شده شهر ایرانی اسلامی هم باید برگرفته از تعالیم و ارزش‌های اسلامی باشد؛ به گونه‌ای که پاسخگوی نیازهای معنوی مسلمانان بوده و در تضاد با اسلام و مسلمانان نباشد؛ و هم باید از سابقه و پیشینه‌ی شهرسازی ایرانی که در ادوار مختلف ایرانیان از آن استفاده کرده‌اند؛ بهره برده باشد که در شهرهای مختلف ایران می‌توان از شهرسازی‌های ایرانیان که اغلب آنها برگرفته از تعالیم اسلامی هستند بهره برد.

هر جامعه و فرهنگ تمدنی، اصول و ارزش‌های خاص خود را محترم می‌شمرد؛ و سعی در مرئی داشتن آن‌ها در برنامه‌ها و اعمال جامعه خود دارد تا از این طریق بتواند دسترسی به آرمان‌ها و اهداف خود را تسهیل کند. تعالیم اسلامی نیز ارزش‌هایی را معرفی می‌کند که هرکدام می‌توانند در هر یک از امورات زندگی مسلمانان تأثیر و تجلی خاصی داشته باشند؛ و برای تأمین هر نیاز و رشد و ارتقای آن به نیازهای بالاتر مؤثر باشند. تعالیم اسلامی برای طراحی و ساخت محیط زندگی به جزئیاتی که مربوط به امور فنی و تکنیکی هستند؛ نمی‌پردازد؛ اما اصولی را مطرح می‌کند که این اصول بایستی در تمامی شئون و زندگی انسان از جمله ساخت شهر و محیط زندگی او لحاظ شوند. این لحاظ کردن سبب خواهد شد تا علی‌رغم اینکه شهرهای مسلمانان در نقاط مختلف جهان، شرایط اقلیمی متفاوت و امکانات و مصالح گوناگون بنا می‌شوند؛

مزاخمت‌ها، محرمیت، زیبایی، و ارتباط با طبیعت معرفی می‌شود. اصول مورد نظر، مختص شهرهای ایران اسلامی نیستند و در دیگر شهرهای جهان نیز متناسب با فرهنگ خود ارزش و اهمیت دارند (& Ghasemi, Hamzenejad Meshkini, ۲۰۱۹).

دارای روح و هویت مشترک و واحدی باشند. روشن است که برای یافتن اصول شهر اسلامی، از قرآن کریم و سنت معتبرترین منبع خواهد بود. در این مطالعه با کمک منابع فوق مهم‌ترین اصول محتوایی شهر ایرانی اسلامی شامل عدالت، محله‌محوری، مسجدمحوری، پرهیز از انواع

ابعاد	اصول	منابع
اجتماعی	محله سالم (سالم‌سازی محله)	(بمانیان ۱۳۹۳)
	محله شاداب (توسعه تفریح+ورزش+گردشگری)	(بمانیان ۱۳۹۳)
	محله بسامان (سامان‌دهی آسیب‌های اجتماعی)	(بمانیان ۱۳۹۳)
	محله امن (توسعه امنیت اجتماعی) پرهیز از انواع مزاخمت‌ها (امنیت)	(بمانیان ۱۳۹۳)؛ دانشپور و روستا (۱۳۹۲)؛ (قاسمی، حمزه‌نژاد، و مشکینی ۲۰۱۹)
	محله شهروندمند (اخلاق‌سازی شهروندی)	(بمانیان ۱۳۹۳)
	محله هویتی (تقویت هویت ایرانی-اسلامی)	(بمانیان ۱۳۹۳)
	محله خردمند (مدیریت علمی محله)	(بمانیان ۱۳۹۳)
	مشارکت مردمی	(کلانتری خلیل‌آباد، حقی، و دادخواه ۱۳۹۳)
	روابط مستحکم اجتماعی	(دانشپور و روستا ۱۳۹۲)
	عدلت اجتماعی	(دانشپور و روستا ۱۳۹۲)
اصل برادری	(دانشپور و روستا ۱۳۹۲)	
نظارت اجتماعی	(دانشپور و روستا ۱۳۹۲)	
روابط همسایگی	(دانشپور و روستا ۱۳۹۲)	
اقتصادی	تجلی اصل لا ضرر در ساخت شهر	(دانشپور و روستا ۱۳۹۲)
	مناسبات فضایی تأمین‌کننده قواعد اسلامی	(قاسمی، حمزه‌نژاد، و مشکینی ۲۰۱۹)
کالبدی	مناسبات برنامه و یا شکلی تأمین‌کننده ارزش‌ها مثل نسبت کاربری‌ها و یا شکل‌های حریم‌ساز، طبیعت‌گرا، اجتماع‌گرا، و غیره	(ق / ۷)؛ (نحل / ۱۱)؛ (مؤمنون / ۱۹)؛ (فصلت / ۳۹)؛ (انعام / ۹۹)؛ (انعام / ۱۴۱)؛ (توبه / ۷۲)؛ (قاسمی، حمزه‌نژاد، و مشکینی ۲۰۱۹)
	ارتباط با طبیعت	(قاسمی، حمزه‌نژاد، و مشکینی ۲۰۱۹)

جدول ۲. مستندسازی و جمع‌بندی اصول و شاخص‌های رویکرد شهرسازی ایرانی اسلامی

کالبدی	محلّه محوری	(آل عمران / ۱۰۳)؛ (نساء / ۳۶)؛ و (مائده / ۲)؛ (قاسمی، حمزه نژاد، و مشکینی ۲۰۱۹)
	مسجد محوری	(بقره / ۱۱۴)؛ (توبه / ۱۸)؛ (حج / ۴۰)؛ (اعراف / ۲۹)؛ (انفال / ۳۴)؛ (توبه / ۱۰۸)؛ (کهف / ۲۱)؛ (قاسمی، حمزه نژاد، و مشکینی ۲۰۱۹)
	زیبایی	(قاسمی، حمزه نژاد، و مشکینی ۲۰۱۹)
	محرمیت	(نور / ۲۷)؛ (نحل / ۸۰)؛ (نور / ۲۸)؛ (قاسمی، حمزه نژاد، و مشکینی ۲۰۱۹)
	سلسله مراتب	(دانشپور و روستا ۱۳۹۲)؛ (طیبیان، چرنگو، و عبدالهی مهر ۱۳۹۰)
	وجود بازار در مجاورت مسجد	(دانشپور و روستا ۱۳۹۲)
زیست محیطی	تراکم و فشردگی شهری - دسترسی به خدمات شهری	(دانشپور و روستا ۱۳۹۲)
	محلّه مناسب و بهینه (مناسب‌سازی و کاربری بهینه فضاها)	(بمانیان ۱۳۹۳)
	مسجد در دسترس پیاده	(دانشپور و روستا ۱۳۹۲)

جدول ۲. مستندسازی و جمع‌بندی اصول و شاخص‌های رویکرد شهرسازی ایرانی اسلامی

روش پژوهش

سنجش این موضوع، ابتدا اصول توسعه محلات سنتی و شهرسازی ایرانی-اسلامی خلاصه شد (جدول ۱ و ۲)؛ و سپس مقایسه و ترازبندی آن بر اساس محتوا صورت گرفت (جدول ۳). اصول هم‌تراز نیز پس از تحلیل نمونه موردی در ارائه‌ی راهبردها مورد استفاده قرار گرفته است. داده‌های کمی از طریق وزن‌دهی پرسشنامه‌های دلفی و به صورت عددی تهیه شد؛ به گونه‌ای که شاخص‌ها و مؤلفه‌های هم‌تراز در اختیار نخبگان اجرایی و دانشگاهی که در حوزه شهرسازی ایرانی اسلامی و رویکرد توسعه محلات سنتی تخصص داشتند؛ قرار داده شد و از آنها خواسته شد تا بر اساس تخصص خود عواملی که بیشتر از بقیه تأثیرگذار هستند را شناسایی نمایند. اعضای پانل در این پژوهش به صورت نمونه‌گیری غیراحتمالی هدفمند، ۳۰

مطالعه حاضر درباره قابلیت و شیوه به‌کارگیری اصول شهرسازی ایرانی-اسلامی در کنار اصول توسعه محلات سنتی در دوره معاصر است. بر اساس مطالعات انجام‌شده، شهرسازی ایرانی-اسلامی علاوه بر چند نمونه شاخص‌های کالبدی دارای تعداد زیادی شاخص‌های فراکالبدی و فرازمانی می‌باشد که در ابعاد اجتماعی و اقتصادی و زیست‌محیطی دسته‌بندی شده است. از این رو، اصول نوین شهرسازی امروز را دربر می‌گیرند و برای بهبود محله‌های امروزی کاربرد دارد. همپوشانی اصول شهرسازی ایرانی اسلامی با اصول توسعه محلات سنتی از دیدگاه صاحب‌نظران مرتبط در این دو جریان فکری با هدف کاربردی و اجرا در نمونه موردی انجام شد. برای

تعمق در اصول توسعه محلات سنتی (جدول ۱) و شهرسازی ایرانی-اسلامی (جدول ۲) نشان می‌دهد این اصول به صورت کلی و فراگیر عمل می‌کنند تا راهبردها و سیاست‌های اتخاذی آن‌ها با توجه به مقتضیات زمانی-مکانی افزایش یابد. در نتیجه پاره‌ای از آن‌ها با یکدیگر هم‌پوشانی، یا با توجه به تفسیر معنا، راهبردهای گوناگونی را شامل می‌شوند. برای مثال، اصل «تعاملات بیشتر در فضا» که از اصول توسعه محلات سنتی در جدول ۱ است؛ می‌تواند چند اصل دیگر را در خود جای دهد. به بیان دیگر، دستیابی به سایر اصول رسیدن به این اصل را ممکن می‌کند. باید توجه داشت که مواردی در اصول توسعه محلات سنتی یعنی «حمل و نقل متنوع» به معضلات ترافیک سواری و پیاده می‌پردازد. هرچند در دوران شهرسازی سنتی ایرانی اسلامی موضوع حمل و نقل به شکل امروزی مطرح نبوده است. اصل محله‌ی خردمند و محله‌ی بهینه در شهرسازی ایرانی اسلامی نیز انطباق مسائل روز را با مفاهیم این شهرسازی توجیه می‌کند. در این میان ضروری است تدوین راهبردها در هماهنگی کامل با ویژگی‌های فرهنگی، اقلیمی، اقتصادی و اجتماعی شهرهای ایران، در نحوه به‌کارگیری یافته‌های احیای بافت‌های تاریخی شهرهای ایران مدنظر قرار بگیرد.

نفر از افراد واجد شرایط و فعال در زمینه‌ی شهرسازی و استادان دانشگاه انتخاب شدند. و امتیازات آنها در ماتریس کیو.اس.پی.ام، لحاظ شد و در نهایت ۱۶ راهبرد دارای اولویت انتخاب شد. بنابراین پژوهش حاضر توصیفی-تحلیلی می‌باشد که با مقایسه و تطبیق انجام شده است. در تحلیل مطالعه موردی علاوه بر برداشتهای میدانی، از منابع دست‌اول نیز استفاده شد. در تحلیل موردی، فرایند طراحی شهری ماتین با اعمال تغییراتی برای مناسب‌سازی روش (شناخت، چشم‌انداز، راهبرد) و ارائه‌ی طرح مفهومی و پیشنهادی به کار گرفته شد.

بحث و یافته‌ها

با توجه به مقایسه‌های انجام شده در ابعاد مختلف در رویکرد توسعه محلات سنتی و شهرسازی ایرانی-اسلامی مشاهده می‌شود در رویکرد توسعه محلات سنتی اغلب شاخص‌های شهرسازی ایرانی اسلامی مورد بررسی قرار گرفته و کارایی این شیوه‌ها امروزه برای جوامع دیگر ثابت شده است؛ و جوامع غربی از شاخص‌ها و معیارهایی در طراحی و برنامه‌ریزی شهرهای خود بهره می‌برند که قرن‌ها پیش دین اسلام و همچنین شهرسازی ایرانی به‌عنوان یکی از جوامع مسلمان این معیارها را به کار می‌گرفتند. البته باید توجه داشت که این معیارها در هر رویکرد در مختصات جغرافیایی مشخص و با فرهنگ و ویژگی‌های منحصر به فرد چه در جوامع غربی و چه در جوامع ایرانی اسلامی به کار برده شده‌اند؛ و دلیل برخی تمایزات نیز همین موارد است؛ اما از آنجایی که ذات همه‌ی انسان‌ها کمال طلب است و همه‌ی انسان‌ها به ویژگی‌های خوب و مثبتی که باعث رشد و سعادت آنها می‌شود؛ تمایل دارند باعث شباهت‌هایی در برنامه‌ریزی برای شهرها در جوامع مختلف و در زمان‌های مختلف شده است. در برخی از این مولفه‌ها توجه ویژه و اصول متعددی را بیان نموده و در برخی دیگر توجه کمتری به موضوع شده است.

تفاوت	مقایسه‌ی اصول TND شهرسازی ایرانی-اسلامی	اصول شهر سازی ایرانی-اسلامی	اصول TND	ابعاد
<p>برای بیان تفاوت شهرسازی ایرانی اسلامی و توسعه محلات سنتی در بعد اجتماعی می‌توان به این موضوع اشاره نمود که شهرسازی ایرانی اسلامی به اصولی مثل کاهش تضاد طبقاتی و همچنین تعاملات بیشتر در فضا تأکید بیشتری نسبت به اصول دیگر دارد</p>	<p>با توجه به اصول به کار برده شده در رویکرد توسعه محلات سنتی مشاهده می‌شود شهرسازی ایرانی اسلامی در بعد اجتماعی همه‌ی اصول توسعه محلات سنتی را در خود دارد</p>	<p>محله شاداب مشارکت مردمی روابط همسایگی نظارت اجتماعی</p>	<p>تعاملات بیشتر در فضا</p>	<p>اجتماعی</p>
		<p>محله هویتی محله شهروند محور</p>	<p>ایجاد حس اجتماعی مکان</p>	
		<p>محله امن محله یسامان</p>	<p>امنیت</p>	
		<p>محله خردمند روابط مستحکم اجتماعی اصل برادری عدالت اجتماعی</p>	<p>کاهش تضاد طبقاتی</p>	
		<p>محله سالم</p>	<p>سلامت جسم و روان افراد</p>	
		<p>محله خردمند مسجد محوری</p>	<p>پاسخ‌گویی به شرایط تاریخی و فرهنگی محیط</p>	
<p>دین اسلام اصل لا ضرر را برای تمام ابعاد ساخت شهر در نظر گرفته است؛ به طوری که در طراحی و ساماندهی شهر و پس از آن در تمام مراحل باید این اصل مورد توجه باشد. در رویکرد توسعه محلات سنتی توجه بیشتری به کاهش هزینه‌ها در مرحله‌ی بهره‌برداری از شهر شده است</p>	<p>همه‌ی اصول بیان شده در بعد اقتصادی رویکرد توسعه محلات سنتی در اصل لا ضرر در دین اسلام مستتر می‌باشد و از این منظر با یکدیگر هماهنگی دارند</p>	<p>تجلی اصل لا ضرر در ساخت شهر</p>	<p>ایجاد اشتغال صرفه‌جویی در وقت کاهش هزینه‌های حمل و نقل</p>	<p>اقتصادی</p>

جدول ۳. مقایسه‌ی اصول توسعه محلات سنتی و اصول شهرسازی ایرانی اسلامی (مأخذ: نگارندگان)

کالبدی	نزدیکی محل کار و سکونت	مناسبات فضایی تأمین کننده قواعد اسلامی
	ایجاد منظری زیبا و همگام با طبیعت توجه به مقیاس انسانی	مناسبات برنامه و یا شکلی تأمین کننده ارزش ها مثل نسبت کاربری ها و یا شکل های حریم ساز، طبیعت گرا، اجتماع گرا ارتباط با طبیعت زیبایی
کاهش ترافیک در محله	سلسله مراتب	
کاربری های مختلف	وجود بازار در مجاورت مسجد محله محوری	
مسکن های متنوع	مناسبات برنامه و یا شکلی تأمین کننده ارزش ها مثل نسبت کاربری ها و یا شکل های حریم ساز، طبیعت گرا، اجتماع گرا و غیره	
—	محویت	
زیست محیطی	کاهش وابستگی به اتومبیل و در نتیجه کاهش آلودگی هوا و آلودگی صوتی حفظ منابع طبیعی	محل مناسب و بهینه (مناسب سازی و کاربری بهینه فضاها)
توسعه پایدار توسعه فشرده	تراکم و فشردگی شهری دسترسی به خدمات شهری	با توجه به اصول به کار برده شده در بعد زیست محیطی محلات سنتی مشاهده می شود. شهرسازی ایرانی اسلامی در بعد زیست محیطی اغلب اصول توسعه محلات سنتی را در خود دارد
قابلیت پیاده روی	فضای شهری مسجد در دسترس پیاده	
حمل و نقل متنوع	—	

در رویکرد توسعه محلات سنتی به تنوع در ساخت مسکن توجه شده که در شهرسازی ایرانی اسلامی به صورت کلی تر به این موضوع پرداخته که خود تنوع مسکن را در بر میگیرد؛ مثلاً مناسبات طبیعت گرا و اجتماع گرا با توجه به انواع مختلف قشر اجتماعی و باید مسکن مورد نیاز آنها را در نظر گرفت؛ و... همچنین در شهرسازی ایرانی - اسلامی به مقوله‌ی محرمیت توجه شده که در توسعه محلات سنتی این مورد دیده نشده است

در رویکرد توسعه محلات سنتی به تنوع در حمل و نقل توجه شده که در شهرسازی ایرانی اسلامی توجه ویژه‌ای به این موضوع نشده است

جدول ۳. مقایسه‌ی اصول توسعه محلات سنتی و اصول شهرسازی ایرانی اسلامی (مأخذ: نگارندگان)

<p>T2: خطر مهاجرت افراد بومی و خالی از جمعیت شدن محله به دلیل فرسودگی و ناپایداری برخی قطعات و در تضاد با اصل محله‌ی خردمند و اصول توسعه محلات سنتی و شهرسازی ایرانی اسلامی</p>	<p>O2: فرصت تغییر کاربری صنعتی و کارگاهی به فضای سبز با توجه به اصل طبیعت‌گرایی و کمک به اصل شادابی و سرزندگی محله با توجه به اصول شهرسازی ایرانی اسلامی و توسعه محلات سنتی</p>	<p>W2: وجود اراضی بایر و فضاهای رهاشده و ایجاد عدم امنیت در محله و عدم تطابق با اصول شهرسازی ایرانی اسلامی و توسعه محلات سنتی</p>	<p>S2: وجود نشانه‌های مختلف در محله و کمک به حس اجتماعی مکان و هویت‌مند نمودن محله و محله محوری و مطابقت با اصول شهرسازی ایرانی اسلامی و توسعه محلات سنتی</p>
<p>T3: خطر بروز آسیب‌های اجتماعی و جرم در نواحی جرم‌خیز و اراضی بایر و در تضاد با اصول رویکرد توسعه محلات سنتی و شهرسازی ایرانی اسلامی</p>	<p>O3: فرصت ایجاد مراکز اشتغال (خدماتی و مشاغل سبز) در زمین‌های بایر و ایجاد اشتغال در محله و توجه به اصل نزدیکی محل کار به سکونت و کاهش وابستگی به خودرو با توجه به اصول شهرسازی ایرانی اسلامی و توسعه محلات سنتی</p>	<p>W3: یکنواختی در شکل ظاهری کاربری‌های مسکونی و عدم تنوع در ساخت خانه‌ها و در تضاد با اصل مسکن متنوع و زیبایی در رویکرد توسعه محلات سنتی و شهرسازی ایرانی اسلامی</p>	<p>S3: وجود سلسله‌مراتب در دسترسی‌ها جهت کاهش ترافیک و فشردگی در بافت و امکان پیاده‌روی و در تطابق با اصول شهرسازی ایرانی اسلامی و توسعه محلات سنتی</p>
<p>T4: خطر از بین رفتن ارزش زمین‌های محله به دلیل فرسودگی و ناپایداری برخی قطعات و نزدیکی به مراکز صنعتی با اصل لا ضرر در شهرسازی ایرانی اسلامی و اصول توسعه محلات سنتی</p>	<p>O4: فرصت ایجاد نهاد اجتماعی در مرکز محله جهت تقویت مشارکت اجتماعی با توجه به اصول شهرسازی ایرانی اسلامی و توسعه محلات سنتی</p>	<p>W4: کمبود فضای سبز در محله که منجر به کاهش تعاملات در فضا و عدم شادابی و سرزندگی محله می‌شود و عدم تطابق با اصول رویکرد توسعه محلات سنتی و شهرسازی ایرانی اسلامی مانند ایجاد منظر زیبا و همگام با طبیعت و طبیعت‌گرایی</p>	<p>S4: وجود گره‌های عملکردی در محله و کمک به اصول تعاملات بیشتر در فضا و تقویت روابط همسایگی و محله محوری و مطابقت با اصول شهرسازی ایرانی اسلام و توسعه محلات سنتی</p>
<p>T5: به خطر افتادن عدالت اجتماعی به دلیل عدم توزیع متناسب کاربری‌های خدماتی در قسمت شمال شرقی محله با قسمت جنوب غربی و در تضاد با اصول رویکرد توسعه محلات سنتی و شهرسازی ایرانی اسلامی</p>	<p>O5: فرصت ایجاد مسکن متنوع با وضع موجود در زمین‌های بایر و اسکان اقشار مختلف در محله با توجه به اصل مسکن متنوع در رویکرد توسعه محلات سنتی</p>	<p>W5: عدم وجود حمل‌ونقل متنوع در محله که در تضاد با اصول حمل‌ونقل متنوع در رویکرد توسعه محلات سنتی و شهرسازی ایرانی اسلامی می‌باشد.</p>	<p>S5: وجود کاربری‌های مذهبی مانند مسجد با توجه به اصل مسجد محوری در شهرسازی ایرانی اسلامی</p>

جدول ۴. تحلیل یکپارچه وضع موجود سوات

تحلیل و ارزیابی عوامل داخلی (نقاط قوت و نقاط ضعف)

نمره نهایی	رتبه	ضریب اهمیت	قوت
۰,۴۳	۴	۰,۱۱	S۱: وجود اختلاط کاربری در برخی از نقاط محله (به خصوص در قسمت جنوب غربی) مطابقت با اصول شهرسازی ایرانی اسلامی و توسعه محلات سنتی
۰,۳۳	۳,۵	۰,۱۰	S۲: وجود نشانه‌های مختلف در محله و کمک به حس اجتماعی مکان و هویت‌مند نمودن محله و محله‌محوری و مطابقت با اصول شهرسازی ایرانی اسلامی و توسعه محلات سنتی
۰,۳۲	۳	۰,۱۱	S۳: وجود سلسله‌مراتب در دسترسی‌ها جهت کاهش ترافیک و فشردگی در بافت و امکان پیاده‌روی و در تطابق با اصول شهرسازی ایرانی اسلامی و توسعه محلات سنتی
۰,۳۵	۳,۵	۰,۱۰	S۴: وجود گره‌های عملکردی در محله و کمک به اصول تعاملات بیشتر در فضا و تقویت روابط همسایگی و محله‌محوری و مطابقت با اصول شهرسازی ایرانی اسلامی و توسعه محلات سنتی
۰,۳۸	۴	۰,۱۰	S۵: وجود کاربری‌های مذهبی مانند مسجد با توجه به اصل مسجد محوری در شهرسازی ایرانی اسلامی
نمره نهایی	رتبه	ضریب اهمیت	نقاط ضعف
۰,۱۰	۱	۰,۱۰	W۱: وجود کاربری صنعتی و کارگاهی در قسمت جنوبی محله و در تضاد با اصول توسعه‌ی پایدار در رویکرد توسعه محلات سنتی
۰,۲۱	۲	۰,۱۱	W۲: وجود اراضی بایر و فضاهای رها شده و ایجاد عدم امنیت در محله و عدم تطابق با اصول شهرسازی ایرانی اسلامی و توسعه محلات سنتی
۰,۱۹	۲	۰,۱۰	W۳: یکنواختی در شکل ظاهری کاربری‌های مسکونی و عدم تنوع در ساخت خانه‌ها و در تضاد با اصل مسکن متنوع در رویکرد توسعه محلات سنتی
۰,۱۵	۱,۵	۰,۱۰	W۴: کمبود فضای سبز در محله که منجر به کاهش تعاملات در فضا و عدم شادابی و سرزندگی محله می‌شود و عدم تطابق با اصول رویکرد توسعه محلات سنتی و شهرسازی ایرانی اسلامی مانند ایجاد منظری زیبا و همگام با طبیعت و طبیعت‌گرایی
۰,۱۳	۱,۵	۰,۰۹	W۵: عدم وجود حمل‌ونقل متنوع در محله که در تضاد با اصول توسعه محلات سنتی می‌باشد
۲,۶۱			مجموع

جدول ۵. تحلیل و ارزیابی عوامل داخلی

تحلیل و ارزیابی عوامل خارجی (فرصت‌ها و تهدیدها)

نمره نهایی	نمره واکنش	ضریب اهمیت	فرصت‌ها
۰,۴۴	۴	۰,۱۱	۰۱: فرصت ایجاد اختلاط در کاربری‌ها و ایجاد خدمات موردنیاز به دلیل وجود اراضی بایر و رهاشده با توجه به اصل اختلاط کاربری در اصول شهرسازی ایرانی اسلامی و توسعه محلات سنتی
۰,۴۰	۳,۵	۰,۱۲	۰۲: فرصت تغییر کاربری صنعتی و کارگاهی به فضای سبز با توجه به اصل طبیعت‌گرایی و کمک به اصل شادابی و سرزندگی محله با توجه به اصول شهرسازی ایرانی اسلامی و توسعه محلات سنتی
۰,۳۹	۴	۰,۱۰	۰۳: فرصت ایجاد مراکز اشتغال (خدماتی و مشاغل سبز) در زمین‌های بایر و ایجاد اشتغال در محله و توجه به اصل نزدیکی محل کار به سکونت با توجه به اصول شهرسازی ایرانی اسلامی و توسعه محلات سنتی
۰,۳۴	۳,۵	۰,۱۰	۰۴: فرصت ایجاد نهاد اجتماعی در مرکز محله جهت تقویت مشارکت اجتماعی با توجه به اصول شهرسازی ایرانی اسلامی و توسعه محلات سنتی
۰,۳۱	۳	۰,۱۰	۰۵: فرصت ایجاد مسکن متنوع با وضع موجود در زمین‌های بایر و اسکان اقشار مختلف در محله با توجه به اصل مسکن متنوع در رویکرد توسعه محلات سنتی
نمره نهایی	نمره واکنش	ضریب اهمیت	تهدیدها
۰,۲۲	۲	۰,۱۱	T۱: به خطر افتادن سلامت ساکنین و خطر آلودگی هوا به دلیل وجود کاربری صنعتی و آلودگی‌های ناشی از آن و کمبود فضای سبز و در تضاد با اصول رویکرد توسعه محلات سنتی و شهرسازی ایرانی اسلامی
۰,۲۴	۲,۵	۰,۱۰	T۲: خطر مهاجرت افراد بومی و خالی از جمعیت شدن محله به دلیل فرسودگی و ناپایداری برخی قطعات و در تضاد با اصل محله‌ی خردمند و اصول توسعه محلات سنتی و شهرسازی ایرانی اسلامی
۰,۲۹	۳	۰,۱۰	T۳: خطر بروز آسیب‌های اجتماعی و جرم در نواحی جرم‌خیز و اراضی بایر و در تضاد با اصول رویکرد توسعه محلات سنتی و شهرسازی ایرانی اسلامی
۰,۱۸	۲	۰,۰۹	T۴: خطر از بین رفتن ارزش زمین‌های محله به دلیل فرسودگی و ناپایداری برخی قطعات و نزدیکی به مراکز صنعتی با اصل لا ضرر در شهرسازی ایرانی اسلامی و اصول توسعه محلات سنتی
۰,۱۷	۲	۰,۰۸	T۵: به خطر افتادن عدالت اجتماعی به دلیل عدم توزیع متناسب کاربری‌های خدماتی در قسمت شمال شرقی محله با قسمت جنوب غربی و در تضاد با اصول رویکرد توسعه محلات سنتی و شهرسازی ایرانی اسلامی
۲,۹۸			مجموع

جدول ۶. تحلیل و ارزیابی عوامل خارجی

ارائه‌ی راهبردها

در این مرحله از پژوهش ضمن انطباق اصول توسعه محلات سنتی با شهرسازی ایرانی-اسلامی، ایده‌هایی از طرح‌های موضعی محله ارائه شده است.

ابعاد	اصول توسعه محلات سنتی	اصول شهرسازی ایرانی اسلامی	راهبردها
اجتماعی	• تعاملات بیشتر در فضا	• محله شاداب • مشارکت مردمی • روابط همسایگی • نظارت اجتماعی	• افزایش سرانه‌ی فضای سبز در محله و احداث پارک • ایجاد و تقویت نهادهای مردمی برای مدیریت محله • ایجاد مرکزیت در محله و کوی‌ها جهت افزایش روابط چهره‌به‌چهره و همسایگی • احداث محور پیاده و مرمت و مناسب‌سازی پیاده‌روها
• ایجاد حس اجتماعی مکان	• محله هویتی • محله شهروندمند	• حفظ و مرمت عناصر تاریخی و پلاک‌های موجود در محله • تأمین گزینه‌های متنوع حمل‌ونقل • تقویت زمینه‌های دل‌بستگی و حس تعلق به مکان • توجه به تفاوت‌های اجتماعی و فرهنگی در محله	
• امنیت	• محله امن • محله بسامان	• پیش‌بینی عرصه‌های مختلط و چندعملکردی، نظارت‌پذیری و حضورپذیری در محله • از میان بردن بسترهای وقوع جرم و بزهکاری	
• کاهش تضاد طبقاتی	• محله خردمند • روابط مستحکم اجتماعی • اصل برادری • عدالت اجتماعی	• محیطی اجتماع‌پذیر بر پایه‌ی مشارکت مدنی • توجه به تفاوت‌های اجتماعی و فرهنگی در محله • تقویت زمینه‌های دل‌بستگی و حس تعلق به مکان • تنوع کاربری‌ها و مساکن	
• سلامت جسم و روان افراد	• محله سالم	• پیش‌بینی حمل‌ونقل سالم • توجه به سازگاری کاربری‌ها	
• پاسخ‌گویی به شرایط تاریخی و فرهنگی محیط	• محله خردمند	• توجه به تفاوت‌های اجتماعی و فرهنگی در محله • حفظ و مرمت عناصر تاریخی و پلاک‌های موجود در محله	

ابعاد	اصول توسعه محلات سنتی	اصول شهرسازی ایرانی اسلامی	راهبردها
اقتصادی	• ایجاد اشتغال • صرفه جویی در وقت • کاهش هزینه‌های حمل و نقل	• تجلی اصل لا ضرر در ساخت شهر	• پیش‌بینی فعالیت‌های اقتصادی و اشتغال‌زا در محله • استفاده‌ی مجدد از منابع و ظرفیت‌های موجود
کالبدی	• نزدیکی محل کار وسکونت	• مناسبات فضایی تأمین‌کننده قواعد اسلامی	• مکان‌یابی مراکز فعالیت و اشتغال در محله • حفاظت از سازمان فضایی کهن و تقویت استخوان‌بندی فضایی محله
	• ایجاد منظر زیبا و همگام با طبیعت • توجه به مقیاس انسانی • مسکن متنوع	• مناسبات برنامه‌ویا شکلی تأمین‌کننده ارزش‌ها مثل نسبت کاربری‌ها و شکل‌های حریم‌ساز، طبیعت‌گرا، اجتماع‌گرا، و غیره • ارتباط با طبیعت • زیبایی	• افزایش سرانه‌ی فضای سبز در محله و احداث پارک • توجه به الگوی معماری بومی محله و شهر یزد • توجه به مقیاس انسانی در ساخت و سازهای جدید
	• کاهش ترافیک در محله	• سلسله‌مراتب	• افزایش نفوذپذیری بافت • رعایت سلسله‌مراتب عملکردی و هندسی در بازطراحی معابر
• کاربری‌های مختلط	• مسجد محوری • وجود بازار در مجاورت مسجد • محله محوری	• پیش‌بینی عرصه‌های مختلط و چند عملکردی، • ایجاد نهادهای مردمی • ایجاد مرکزیت در محله و کوی‌ها	
زیست محیطی	• کاهش وابستگی به اتومبیل و در نتیجه کاهش آلودگی هوا و آلودگی صوتی • حفظ منابع طبیعی	• محله مناسب و بهینه (مناسب‌سازی و کاربری بهینه فضاها)	• افزایش سرانه‌ی فضای سبز در محله و احداث پارک • تأمین گزینه‌های متنوع حمل و نقل
	• توسعه‌ی پایدار توسعه فشرده	• تراکم و فشرده‌گی شهری • دسترسی به خدمات شهری	• توسعه‌ی فشرده و متراکم محله
	• قابلیت پیاده‌روی	• فضاهای شهری • مسجد در دسترس پیاده	• کاهش وابستگی به خودرو • دسترسی افراد پیاده به خدمات محلی

جدول ۷. کاربری اصول توسعه محلات سنتی و شهرسازی ایرانی - اسلامی در نمونه‌ی موردی

جمع امتیازها	نقاط ضعف					نقاط قوت					عوامل داخلی	
	W5	W4	W3	W2	W1	S5	S4	S3	S2	S1		
۱,۰۰	۰,۰۹	۰,۱۰	۰,۱۰	۰,۱۱	۰,۱۰	۰,۱۰	۰,۱۰	۰,۱۱	۰,۱۰	۰,۱۱	ضریب اهمیت	
	۱,۰۰	۲,۰۰	۱,۰۰	۲,۰۰	۲,۰۰	۳,۷۵	۳,۵۰	۳,۰۰	۲,۵۰	۴,۰۰	امتیاز جذابیت	راهبرد ۱
۲,۵۰	۰,۰۹	۰,۲۰	۰,۱۰	۰,۲۱	۰,۲۰	۰,۳۶	۰,۳۵	۰,۳۲	۰,۲۴	۰,۴۳	جمع امتیاز جذابیت	
	۱,۰۰	۲,۰۰	۱,۰۰	۲,۰۰	۲,۰۰	۲,۰۰	۳,۰۰	۲,۰۰	۳,۰۰	۳,۰۰	امتیاز جذابیت	راهبرد ۲
۲,۱۲	۰,۰۹	۰,۲۰	۰,۱۰	۰,۲۱	۰,۲۰	۰,۱۹	۰,۳۰	۰,۲۱	۰,۲۹	۰,۳۲	جمع امتیاز جذابیت	
	۲,۰۰	۲,۰۰	۱,۰۰	۲,۰۰	۲,۰۰	۴,۰۰	۴,۰۰	۲,۰۰	۳,۰۰	۳,۰۰	امتیاز جذابیت	راهبرد ۳
۲,۵۰	۰,۱۸	۰,۲۰	۰,۱۰	۰,۲۱	۰,۲۰	۰,۳۸	۰,۴۰	۰,۲۱	۰,۲۹	۰,۳۲	جمع امتیاز جذابیت	
	۲,۰۰	۲,۰۰	۱,۰۰	۲,۰۰	۱,۵۰	۲,۰۰	۴,۰۰	۳,۰۰	۲,۵۰	۴,۰۰	امتیاز جذابیت	راهبرد ۴
۲,۴۳	۰,۱۸	۰,۲۰	۰,۱۰	۰,۲۱	۰,۱۵	۰,۱۹	۰,۴۰	۰,۳۲	۰,۲۴	۰,۴۳	جمع امتیاز جذابیت	
	۱,۰۰	۲,۰۰	۱,۰۰	۳,۰۰	۲,۰۰	۴,۰۰	۴,۰۰	۲,۰۰	۲,۵۰	۳,۰۰	امتیاز جذابیت	راهبرد ۵
۲,۴۷	۰,۰۹	۰,۲۰	۰,۱۰	۰,۳۲	۰,۲۰	۰,۳۸	۰,۴۰	۰,۲۱	۰,۲۴	۰,۳۲	جمع امتیاز جذابیت	
	۱,۰۰	۱,۰۰	۲,۰۰	۲,۰۰	۲,۰۰	۴,۰۰	۴,۰۰	۴,۰۰	۳,۰۰	۳,۰۰	امتیاز جذابیت	راهبرد ۶
۲,۶۲	۰,۰۹	۰,۱۰	۰,۱۹	۰,۲۱	۰,۲۰	۰,۳۸	۰,۴۰	۰,۴۳	۰,۲۹	۰,۳۲	جمع امتیاز جذابیت	
	۲,۰۰	۲,۰۰	۲,۰۰	۲,۰۰	۱,۰۰	۳,۰۰	۳,۰۰	۲,۰۰	۴,۰۰	۴,۰۰	امتیاز جذابیت	راهبرد ۷
۲,۵۰	۰,۱۸	۰,۲۰	۰,۱۹	۰,۲۱	۰,۱۰	۰,۲۹	۰,۳۰	۰,۲۱	۰,۳۸	۰,۴۳	جمع امتیاز جذابیت	
	۱,۰۰	۲,۰۰	۱,۰۰	۲,۰۰	۲,۰۰	۳,۰۰	۲,۰۰	۱,۰۰	۲,۰۰	۳,۰۰	امتیاز جذابیت	راهبرد ۸
۱,۹۱	۰,۰۹	۰,۲۰	۰,۱۰	۰,۲۱	۰,۲۰	۰,۲۹	۰,۲۰	۰,۱۱	۰,۱۹	۰,۳۲	جمع امتیاز جذابیت	

جدول ۸. ماتریس برنامه ریزی کمی در برنامه ریزی های راهبردی

جمع امتیازها	نقاط ضعف					نقاط قوت						
	۱,۰۰	۲,۰۰	۱,۰۰	۲,۰۰	۱,۰۰	۳,۰۰	۲,۰۰	۱,۰۰	۱,۰۰	۲,۰۰		
	۱,۰۰	۲,۰۰	۱,۰۰	۲,۰۰	۱,۰۰	۳,۰۰	۲,۰۰	۱,۰۰	۱,۰۰	۲,۰۰	امتیاز جذابیت	راهبرد ۹
۱,۶۱	۰,۰۹	۰,۲۰	۰,۱۰	۰,۲۱	۰,۱۰	۰,۲۹	۰,۲۰	۰,۱۱	۰,۱۰	۰,۲۱	جمع امتیاز جذابیت	
	۲,۰۰	۲,۰۰	۲,۰۰	۲,۰۰	۱,۰۰	۴,۰۰	۴,۰۰	۲,۰۰	۴,۰۰	۳,۰۰	امتیاز جذابیت	راهبرد ۱۰
۲,۵۹	۰,۱۸	۰,۲۰	۰,۱۹	۰,۲۱	۰,۱۰	۰,۳۸	۰,۴۰	۰,۲۱	۰,۳۸	۰,۳۲	جمع امتیاز جذابیت	
	۱,۰۰	۲,۰۰	۱,۰۰	۲,۰۰	۱,۰۰	۳,۰۰	۴,۰۰	۳,۰۰	۴,۰۰	۴,۰۰	امتیاز جذابیت	راهبرد ۱۱
۲,۵۲	۰,۰۹	۰,۲۰	۰,۱۰	۰,۲۱	۰,۱۰	۰,۲۹	۰,۴۰	۰,۳۲	۰,۳۸	۰,۴۳	جمع امتیاز جذابیت	
	۱,۰۰	۱,۰۰	۱,۰۰	۲,۰۰	۱,۰۰	۲,۰۰	۳,۰۰	۴,۰۰	۳,۰۰	۲,۰۰	امتیاز جذابیت	راهبرد ۱۲
۲,۰۲	۰,۰۹	۰,۱۰	۰,۱۰	۰,۲۱	۰,۱۰	۰,۱۹	۰,۳۰	۰,۴۳	۰,۲۹	۰,۲۱	جمع امتیاز جذابیت	
	۱,۰۰	۱,۰۰	۱,۰۰	۲,۰۰	۲,۰۰	۱,۰۰	۴,۰۰	۳,۰۰	۲,۰۰	۴,۰۰	امتیاز جذابیت	راهبرد ۱۳
۲,۱۴	۰,۰۹	۰,۱۰	۰,۱۰	۰,۲۱	۰,۲۰	۰,۱۰	۰,۴۰	۰,۳۲	۰,۱۹	۰,۴۳	جمع امتیاز جذابیت	
	۱,۰۰	۱,۰۰	۱,۰۰	۲,۰۰	۱,۰۰	۴,۰۰	۴,۰۰	۴,۰۰	۴,۰۰	۴,۰۰	امتیاز جذابیت	راهبرد ۱۴
۲,۶۳	۰,۰۹	۰,۱۰	۰,۱۰	۰,۲۱	۰,۱۰	۰,۳۸	۰,۴۰	۰,۴۳	۰,۳۸	۰,۴۳	جمع امتیاز جذابیت	
	۱,۰۰	۱,۰۰	۲,۰۰	۱,۰۰	۱,۰۰	۴,۰۰	۳,۰۰	۲,۰۰	۳,۰۰	۱,۰۰	امتیاز جذابیت	راهبرد ۱۵
۱,۸۸	۰,۰۹	۰,۱۰	۰,۱۹	۰,۱۱	۰,۱۰	۰,۳۸	۰,۳۰	۰,۲۱	۰,۲۹	۰,۱۱	جمع امتیاز جذابیت	
	۲,۰۰	۱,۰۰	۱,۰۰	۱,۰۰	۱,۰۰	۲,۰۰	۳,۰۰	۴,۰۰	۳,۰۰	۲,۰۰	امتیاز جذابیت	راهبرد ۱۶
۲,۰۱	۰,۱۸	۰,۱۰	۰,۱۰	۰,۱۱	۰,۱۰	۰,۱۹	۰,۳۰	۰,۴۳	۰,۲۹	۰,۲۱	جمع امتیاز جذابیت	

جدول ۸. ماتریس برنامه‌ریزی کمی در برنامه‌ریزی‌های راهبردی

جمع امتیازها	تهدید					فرصت					عوامل خارجی
	T ₅	T ₄	T ₃	T ₂	T ₁	O ₅	O ₄	O ₃	O ₂	O ₁	
۱,۰۰	۰,۰۸	۰,۰۹	۰,۱۰	۰,۱۰	۰,۱۱	۰,۱۰	۰,۱۰	۰,۱۰	۰,۱۲	۰,۱۱	ضریب اهمیت
	۲,۰۰	۳,۰۰	۱,۰۰	۲,۰۰	۱,۰۰	۳,۰۰	۲,۰۰	۳,۵۰	۳,۷۵	۴,۰۰	راهبرد ۱ امتیاز جذابیت
۲,۶۱	۰,۱۸	۰,۲۹	۰,۱۰	۰,۲۲	۰,۱۱	۰,۳۱	۰,۱۹	۰,۳۴	۰,۴۳	۰,۴۴	جمع امتیاز جذابیت
	۱,۰۰	۲,۰۰	۱,۰۰	۲,۰۰	۳,۰۰	۲,۰۰	۳,۰۰	۳,۰۰	۳,۷۵	۳,۵۰	راهبرد ۲ امتیاز جذابیت
۲,۵۳	۰,۰۹	۰,۱۹	۰,۱۰	۰,۲۲	۰,۳۳	۰,۲۱	۰,۲۹	۰,۲۹	۰,۴۳	۰,۳۸	جمع امتیاز جذابیت
	۲,۰۰	۲,۰۰	۲,۰۰	۲,۰۰	۱,۰۰	۲,۰۰	۴,۰۰	۴,۰۰	۲,۰۰	۴,۰۰	راهبرد ۳ امتیاز جذابیت
۲,۵۵	۰,۱۸	۰,۱۹	۰,۱۹	۰,۲۲	۰,۱۱	۰,۲۱	۰,۳۹	۰,۳۹	۰,۲۳	۰,۴۴	جمع امتیاز جذابیت
	۲,۰۰	۲,۰۰	۱,۵۰	۲,۰۰	۱,۰۰	۲,۰۰	۳,۲۵	۴,۰۰	۳,۵۰	۴,۰۰	راهبرد ۴ امتیاز جذابیت
۲,۵۷	۰,۱۸	۰,۱۹	۰,۱۵	۰,۱۹	۰,۱۱	۰,۲۱	۰,۳۲	۰,۳۹	۰,۴۰	۰,۴۴	جمع امتیاز جذابیت
	۱,۵۰	۱,۵۰	۲,۰۰	۲,۰۰	۱,۰۰	۲,۰۰	۴,۰۰	۳,۰۰	۳,۲۵	۳,۲۵	راهبرد ۵ امتیاز جذابیت
۲,۴۲	۰,۱۴	۰,۱۵	۰,۱۹	۰,۲۲	۰,۱۱	۰,۲۱	۰,۳۹	۰,۲۹	۰,۳۷	۰,۳۵	جمع امتیاز جذابیت
	۱,۵۰	۱,۷۵	۲,۰۰	۱,۵۰	۲,۰۰	۲,۰۰	۳,۰۰	۳,۰۰	۲,۰۰	۳,۰۰	راهبرد ۶ امتیاز جذابیت
۲,۲۳	۰,۱۴	۰,۱۷	۰,۱۹	۰,۱۶	۰,۲۲	۰,۲۱	۰,۲۹	۰,۲۹	۰,۲۳	۰,۳۳	جمع امتیاز جذابیت
	۲,۰۰	۲,۰۰	۱,۵۰	۲,۰۰	۱,۵۰	۴,۰۰	۳,۲۵	۳,۷۵	۴,۰۰	۴,۰۰	راهبرد ۷ امتیاز جذابیت
۲,۸۹	۰,۱۸	۰,۱۹	۰,۱۵	۰,۲۲	۰,۱۶	۰,۴۱	۰,۳۲	۰,۳۶	۰,۴۶	۰,۴۴	جمع امتیاز جذابیت
	۱,۵۰	۲,۰۰	۱,۰۰	۱,۰۰	۲,۰۰	۳,۰۰	۳,۲۵	۳,۵۰	۴,۰۰	۳,۲۵	راهبرد ۸ امتیاز جذابیت
۲,۵۳	۰,۱۴	۰,۱۹	۰,۱۰	۰,۱۱	۰,۲۲	۰,۳۱	۰,۳۲	۰,۳۴	۰,۴۶	۰,۳۵	جمع امتیاز جذابیت
	۲,۰۰	۱,۲۵	۱,۵۰	۲,۰۰	۱,۰۰	۴,۰۰	۳,۵۰	۳,۵۰	۳,۰۰	۳,۲۵	راهبرد ۹ امتیاز جذابیت
۲,۵۷	۰,۱۸	۰,۱۲	۰,۱۵	۰,۲۲	۰,۱۱	۰,۴۱	۰,۳۴	۰,۳۴	۰,۳۵	۰,۳۵	جمع امتیاز جذابیت

جدول ۹. ماتریس برنامه ریزی کمی در برنامه ریزی های راهبردی

جمع امتیازها	تهدید					فرصت						
	۲,۰۰	۱,۵۰	۱,۲۵	۲,۰۰	۱,۰۰	۳,۲۵	۳,۵۰	۳,۷۵	۳,۲۵	۳,۵۰	امتیاز جذابیت	راهبرد ۱۰
۲,۵۹	۰,۱۸	۰,۱۵	۰,۱۲	۰,۲۲	۰,۱۱	۰,۳۳	۰,۳۴	۰,۳۶	۰,۳۷	۰,۳۸	جمع امتیاز جذابیت	
	۱,۵۰	۱,۲۵	۲,۰۰	۱,۷۵	۱,۵۰	۳,۰۰	۴,۰۰	۳,۷۵	۳,۲۵	۳,۲۵	امتیاز جذابیت	راهبرد ۱۱
۲,۶۰	۰,۱۴	۰,۱۲	۰,۱۹	۰,۱۹	۰,۱۶	۰,۳۱	۰,۳۹	۰,۳۶	۰,۳۷	۰,۳۵	جمع امتیاز جذابیت	
	۱,۰۰	۱,۲۵	۱,۰۰	۱,۲۵	۱,۰۰	۳,۰۰	۳,۲۵	۲,۵۰	۱,۰۰	۲,۰۰	امتیاز جذابیت	راهبرد ۱۲
۱,۷۴	۰,۰۹	۰,۱۲	۰,۱۰	۰,۱۲	۰,۱۱	۰,۳۱	۰,۳۲	۰,۲۴	۰,۱۲	۰,۲۲	جمع امتیاز جذابیت	
	۲,۰۰	۳,۰۰	۱,۵۰	۲,۰۰	۱,۲۵	۲,۰۰	۳,۰۰	۴,۰۰	۴,۰۰	۴,۰۰	امتیاز جذابیت	راهبرد ۱۳
۲,۷۵	۰,۱۸	۰,۲۹	۰,۱۵	۰,۲۲	۰,۱۴	۰,۲۱	۰,۲۹	۰,۳۹	۰,۴۶	۰,۴۴	جمع امتیاز جذابیت	
	۲,۰۰	۲,۰۰	۲,۰۰	۱,۷۵	۱,۲۵	۳,۵۰	۳,۰۰	۳,۵۰	۳,۵۰	۳,۷۵	امتیاز جذابیت	راهبرد ۱۴
۲,۷۰	۰,۱۸	۰,۱۹	۰,۱۹	۰,۱۹	۰,۱۴	۰,۳۶	۰,۲۹	۰,۳۴	۰,۴۰	۰,۴۱	جمع امتیاز جذابیت	
	۱,۲۵	۱,۵۰	۱,۰۰	۱,۲۵	۱,۰۰	۳,۷۵	۳,۰۰	۲,۰۰	۳,۲۵	۳,۰۰	امتیاز جذابیت	راهبرد ۱۵
۲,۱۷	۰,۱۱	۰,۱۵	۰,۱۰	۰,۱۴	۰,۱۱	۰,۳۹	۰,۲۹	۰,۱۹	۰,۳۷	۰,۳۳	جمع امتیاز جذابیت	
	۱,۵۰	۱,۷۵	۱,۲۵	۱,۵۰	۱,۲۵	۱,۵۰	۳,۰۰	۲,۰۰	۲,۰۰	۳,۲۵	امتیاز جذابیت	راهبرد ۱۶
۱,۹۵	۰,۱۴	۰,۱۷	۰,۱۲	۰,۱۶	۰,۱۴	۰,۱۵	۰,۲۹	۰,۱۹	۰,۲۳	۰,۳۵	جمع امتیاز جذابیت	

جدول ۹. ماتریس برنامه‌ریزی کمی در برنامه‌ریزی‌های راهبردی

راهبردها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶
عوامل خارجی	۲,۶۱	۲,۵۳	۲,۵۵	۲,۵۷	۲,۴۲	۲,۲۳	۲,۸۹	۲,۵۳	۲,۵۷	۲,۵۷	۲,۶۰	۱,۷۴	۲,۷۵	۲,۷۰	۲,۱۷	۱,۹۵
عوامل داخلی	۲,۵۰	۲,۱۲	۲,۵۰	۲,۴۳	۲,۴۷	۲,۶۲	۲,۵۰	۱,۹۱	۱,۶۱	۲,۵۹	۲,۵۲	۲,۰۲	۲,۱۴	۲,۶۳	۱,۸۸	۲,۰۱
مجموع امتیازات	۵,۱۱	۴,۶۵	۵,۰۵	۵,۰۰	۴,۸۹	۴,۸۵	۵,۳۹	۴,۴۴	۴,۱۷	۵,۱۶	۵,۱۲	۳,۷۶	۴,۹۰	۵,۳۳	۴,۰۶	۳,۹۶

جدول ۱۰. مجموع امتیازات عوامل داخلی و خارجی راهبردها

در جدول ۱۱ راهبردهای انتخاب‌شده در مرحله‌ی قبل، با توجه به امتیاز کسب‌شده توسط هر راهبرد در ماتریس اولویت‌بندی شده است.

اولویت	نمره‌ی جذابیت	راهبردهای انتخاب‌شده
۱	۵,۳۹	تنوع کاربری‌ها و مسکن
۲	۵,۳۳	استفاده‌ی مجدد از منابع و ظرفیت‌های موجود
۳	۵,۱۶	تقویت زمینه‌های دل‌بستگی و حس تعلق به مکان
۴	۵,۱۲	از میان بردن بسترهای وقوع جرم و بزهکاری
۵	۵,۱۱	پیش‌بینی عرصه‌های مختلط و چند عملکردی
۶	۵,۰۵	ایجاد مرکزیت در محله و کوی‌ها جهت افزایش روابط چهره‌به‌چهره و همسایگی
۷	۵	پیش‌بینی فعالیت‌های اقتصادی و اشتغال‌زا در محله
۸	۴,۹	مکان‌یابی مراکز اشتغال و فعالیت در محله
۹	۴,۸۹	ایجاد و تقویت نهادهای مردمی برای مدیریت محله
۱۰	۴,۸۵	احداث محور پیاده و مرمت و مناسب‌سازی پیاده‌روها
۱۱	۴,۶۵	افزایش سرانه‌ی فضای سبز در محله و احداث پارک
۱۲	۴,۴۴	توجه به سازگاری کاربری‌ها
۱۳	۴,۱۷	توجه به تفاوت‌های اجتماعی و فرهنگی در محله
۱۴	۴,۰۶	توجه به الگوی معماری بومی محله و شهر یزد
۱۵	۳,۹۶	رعایت سلسله‌مراتب عملکردی و هندسی در بازطراحی معابر
۱۶	۳,۷۶	حفاظت از سازمان فضایی کهن و تقویت استخوان‌بندی فضایی محله

جدول ۱۱. اولویت‌بندی راهبردهای انتخاب‌شده

از اولویت بالایی برخوردار هستند؛ که با ارائه‌ی سیاست‌ها و برنامه‌های پیشنهادی در راستای رسیدن به راهبردهای دارای اولویت می‌توان برای محله‌ی فهادان نو در جهت بهسازی و دستیابی به اصول شهرسازی ایرانی اسلامی و رویکرد توسعه محلات سنتی برنامه‌ریزی نمود.

جدول ۱۱ نشان می‌دهد از بین شانزده راهبرد مهم برای برنامه‌ریزی محله با توجه به اصول شهرسازی ایرانی اسلامی و رویکرد توسعه محلات سنتی، در محله‌ی فهادان نو راهبردهای تنوع کاربری‌ها و مسکن، استفاده‌ی مجدد از منابع و ظرفیت‌های موجود، تقویت زمینه‌های دل‌بستگی و حس تعلق به مکان، از میان بردن بسترهای وقوع جرم و بزهکاری و پیش‌بینی عرصه‌های مختلط و چند عملکردی

نتیجه گیری

حس تعلق به مکان» و «از میان بردن بسترهای وقوع جرم و بزهکاری»، و «پیش بینی عرصه های مختلط و چندعملکردی» نسبت به دیگر راهبردها از اولویت بالایی برخوردار هستند.

این پژوهش نشان می دهد شهرسازی ایرانی اسلامی از قرن های متمادی از شیوه هایی برای ایجاد مکان های شهری استفاده می کرده است که جوامع غربی امروزه کارایی این شیوه ها را در طراحی و برنامه ریزی شهرها شناسایی نموده اند. استفاده ی آگاهانه از اصول جدید در کنار ارزش های ایرانی-اسلامی برای توسعه ی شهرهای امروزی ایران اهمیت بسیاری دارد. با استفاده از اصول مطرح شده در این پژوهش که به صورت مقایسه و همسان سازی اصول این دو رویکرد بدست آمده را می توان برای بافت های تاریخی و فرسوده ی شهرهای سنتی ایران مانند محله ی فهادان نو که باید با توجه به عناصر و فضاهای ارزشمند تاریخی ایرانی-اسلامی و امکانات جدید و به روز جهان باشد؛ برنامه ریزی نمود. بهره گیری از اصول شهرسازی نوین با احترام به شرایط بومی و اصول پایدار ایران نیز می تواند بستر ارائه ی راهبردها، سیاست ها و پیشنهادهای طراحی محله های این مرزوبوم را فراهم کند.

پی نوشت

۱. TND
۲. SWOT
۳. QSPM
۴. Ghasemi
۵. Hamzenejad
۶. Meshkini

یافته های تحقیق نشان می دهد در محله ی فهادان نو توجه به تنوع کاربری ها و فرم مساکن دارای اولویت است. زیرا تنوع مسکن می تواند در سکونت اقشار مختلف در این محله و ارتقای عدالت اجتماعی کمک نموده و تنوع در کاربری ها نیز باعث کوتاه تر شدن مسیر برای تأمین کالا و خدمات و ارتقای سرزندگی و ارتباطات افراد در محله خواهد شد و در ابعاد دیگر آثار مثبت داشته و دارای اولویت نسبت به دیگر راهبردها می باشد.

در بین نقاط قوت در محله مؤلفه «وجود اختلاط کاربری در برخی از نقاط محله (به خصوص در قسمت جنوب غربی) در انطباق با اصول شهرسازی ایرانی اسلامی و توسعه محلات سنتی» به عنوان مهم ترین نقطه قوت شناخته شده است؛ و به توسعه ی اختلاط کاربری در محله تأکید می شود. در بین نقاط ضعف، مؤلفه ی «وجود کاربری صنعتی و کارگاهی در قسمت جنوبی محله و در تضاد با اصول توسعه ی پایدار در رویکرد توسعه محلات سنتی» از بالاترین اهمیت برخوردار بوده و لازم است جهت تغییر کاربری صنعتی در این محله اقدام و کاربری های مورد نیاز جایگزین شود. از بین موارد فرصت های بیرونی، مؤلفه ی «فرصت ایجاد اختلاط در کاربری ها و ایجاد خدمات مورد نیاز به دلیل وجود اراضی بایر و رها شده با توجه به اصل اختلاط کاربری در اصول شهرسازی ایرانی اسلامی و توسعه محلات سنتی» به عنوان مهم ترین مؤلفه شناخته شده است. در این جهت باید در اراضی بایر کاربری های مورد نیاز به صورت مختلط تزریق شود. از بین تهدیدهای خارجی، مؤلفه ی «به خطر افتادن عدالت اجتماعی به دلیل عدم توزیع متناسب کاربری های خدماتی در قسمت شمال شرقی محله با قسمت جنوب غربی و در تضاد با اصول رویکرد توسعه محلات سنتی و شهرسازی ایرانی اسلامی» دارای بالاترین اهمیت می باشد. لذا لازم است تا کاربری های خدماتی و عمومی به صورت متوازن در نقاط مختلف محله توزیع شود. پنج راهبرد «تنوع کاربری ها و فرم مساکن» و «استفاده ی مجدد از منابع و ظرفیت های موجود» و «تقویت زمینه های دلبستگی

منابع

۱. قرآن مجید. ترجمه‌ی محمدمهدی فولادوند.
۲. آذر، علی، و کریم حسین‌زاده دلیر. ۱۳۸۷. ساماندهی و بهسازی محلات سنتی با استفاده از رویکرد شهرسازی جدید: نمونه موردی محله‌ی سرخاب تبریز. جغرافیا و توسعه‌ی ناحیه‌ای ۶ (۱۱): ۱۱۷-۱۴۶.
۳. بمانیان، محمدرضا. ۱۳۹۳. معنا و مفهوم شناسی شهر ایرانی-اسلامی؛ مبانی نظری و مصداق‌ها. در ششمین کنفرانس ملی برنامه‌ریزی و مدیریت شهری با تأکید بر مؤلفه‌های شهر اسلامی.
۴. _____، هانیه اخوت، و نینا الماسی‌فر. ۱۳۸۹. معماری شهرسازی سنتی در کشورهای اسلامی. تهران: هله.
۵. پوراحمد، احمد، و سیروس موسوی. ۱۳۸۹. ماهیت اجتماعی شهر اسلامی. مطالعات شهر ایرانی اسلامی (۲): ۱-۱۱.
۶. دانشپور، سیدعبدلهدی، و مریم روستا. ۱۳۹۲. چهارچوب مفهومی اجتماع پایدار در جهان‌بینی اسلامی و سنت شهرسازی مسلمانان. پژوهش‌های معماری اسلامی ۱ (۱): ۷-۲۳.
۷. حبیبی، سید محسن. ۱۳۷۵. از شار تا شهر. تهران: موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.
۸. _____، مهدی تحصیلدار، و نوید پورمحمدرضا. ۱۳۹۰. شرحی بر اصول و قواعد شهرسازی بومی در ارتباط با نظریه‌های معاصر شهرسازی. مسکن و محیط روستا ۳۰ (۱۳۵): ۳-۲۲.
۹. رفیعیان، مجتبی، شیوا خرمگاه، و علی اسماعیلی. ۱۳۸۹. بازآفرینی شهری و رویکرد ایجاد و توسعه محلات سنتی شهری (TND). سازمان نوسازی شهر تهران.
۱۰. صفوی، سید علی، محمود رضایی، و مژگان سعادت‌مندی. ۱۳۹۷. کاربرد اصول نوشهرگرایی مطابق با شناسه‌های شهر ایرانی-اسلامی (مطالعه موردی: محله مسکونی و قدیمی رباط کریم (رباط کهنه)). پژوهش‌های جغرافیای انسانی ۵۰ (۴): ۹۲۹-۹۴۴.
۱۱. طیبیان، منوچهر، نصیبه چربگو، و انسیه عبدالهی‌مهر. ۱۳۹۰. بازتاب اصل سلسله‌مراتب در شهرهای ایرانی-اسلامی. معماری و شهرسازی آرمان‌شهر ۴ (۷): ۶۳-۷۶.
۱۲. قاسمی، وحید، رضا اسماعیلی، کامران و ربیعی. ۱۳۸۵. سطح‌بندی سرمایه اجتماعی در شهرستان‌های استان اصفهان. رفاه اجتماعی (۲۳): ۲۲۵-۲۵۰.
۱۳. کلانتری خلیل‌آباد، حسین، مهدی حقی، و محسن دادخواه. ۱۳۹۳. مؤلفه‌های اجتماعی الگوی شهرسازی ایرانی و اسلام. نقش جهان-مطالعات نظری و فناوری‌های نوین معماری و شهرسازی ۴ (۱): ۱۷-۲۶.
۱۴. مهندسین مشاور آرمان‌شهر. ۱۳۹۶. طرح تفصیلی شهر یزد. شهرداری یزد.
۱۵. نصر، سید حسین. ۱۳۵۷. هنر و معنویت اسلامی. ترجمه‌ی رحیم قاسمیان. تهران: دفتر مطالعات دینی هنر.
۱۶. نقی‌زاده، محمد. ۱۳۷۹. صفات شهر اسلامی از نگاه قرآن کریم. قرآن و حدیث ۴ (۴۰): ۴۰-۴۴.
۱۷. _____ . ۱۳۸۹. تفکر توحیدی و سازمان فضایی شهر در تمدن اسلامی. کتاب ماه هنر (۱۴۴): ۶۶-۷۹.

References

1. *The Holy Quran*. Translated by Mohammad Mehdi Fooladvand.
2. *Armanshahr Consulting Engineers*. 2017. *Detailed Plan of Yazd City*. Yazd Municipality.
3. Azar, Ali, and Karim Hosseinzadeh Dalir. 2008. *Organizing and Improving Traditional Neighborhoods Using a New Urban Planning Approach: A Case Study of Sorkhab Neighborhood of Tabriz*. *Geography and Regional Development* 6 (11): 117- 144.
4. Bemanian, Mohammadreza, Hanieh Okhovat, and Nina Almasifar. 2010. *Traditional Urban Architecture in Islamic Countries*. Tehran: Hele.
5. Bemanian, Mohammad Reza. 2014. *The Meaning and Concept of the Iranian-Islamic City; Theoretical Foundations and Examples*. In *Sixth National Conference on Urban Planning and Management with Emphasis on the Components of the Islamic City*.
6. Bondok, A., R. Nasreldin, and A. Shalaby. 2019. *Guidelines for Designing a Sustainable Neighbourhood Based on TND Theory in Egypt*. In *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science* 329 (1): p. 012019.
7. Daneshpour, Seyed Abdolhadi, and Maryam Village. 2013. *The Conceptual Framework of Sustainable Society in the Islamic Worldview and the Tradition of Muslim Urban Planning*. *Researches in Islamic Architecture* (1) 1: 7-23.
8. Ghasemi, Vahid, Reza Ismaili, and Kamran Rabiee. 2006. *Leveling of Social Capital in the cities of Isfahan Province*. *Social Welfare* 6 (23): 225- 250.
9. Ghasemi, K., M. Hamzenejad, and A. Meshkini. 2019. *Presenting the Physical Planning Pattern of the Islamic Iranian City to Respond to Human Needs from the Perspective of Islam*. *Naqshejahan- Basic Studies and New Technologies of Architecture and Planning* 9(3): 177-190.
10. Habibi, Seyed Mohsen. 1996. *From Shar to Shahr*. Tehran: Institute of Publishing and Printing, University of Tehran,
11. _____, Mehdi Tahsildar, and Navid Pourmohammadreza. 2011. *A Description of the Principles and Rules of Indigenous Urbanism in Relation to Contemporary Theories of Urban Planning, Housing and Rural Environment* 30 (135): 3-22.
12. Kalantari Khalilabad, Hossein, Mehdi Haghi, and Mohsen Dadkhah. 2014. *Social*

Components of the Iranian and Islamic Urban Planning Model. Naqshejahan- Basic Studies and New Technologies of Architecture and Planning 4 (1): 17-26.

13. Kwon, Y. 2015. *Sejong Si (City): Are TOD and TND Models Effective in Planning Korea's New Capital? Cities (42): 242- 257.*

14. Naghizadeh, Mohammad. 2000. *Attributes of the Islamic City from the Perspective of the Holy Quran. Quran and Hadith 4 (40): 40- 44.*

15. _____ . 2010. *Monotheistic Thought and the Spatial Organization of the City in Islamic Civilization. Ketab-e Mah-e Honar (144): 66- 79.*

16. Nasr, Sayed Hussein. 1978. *Islamic Art and Spirituality. Translated by Rahim Ghasemian. Tehran: Office of Religious Studies of Art.*

17. Ohm, B. W., J. A. LaGro, and C. Strawser. 2001. *A Model Ordinance for A Traditional Neighborhood Development. UW-Extension.*

18. Pourahmad, Ahmad, and Sirus Mousavi. 2010. *The Social Nature of the Islamic City. Iranian Islamic City Studies 2 (1): 1- 11.*

19. Rafiyan, Mojtaba, Shiva Khorramgah, and Ali Ismaili. 2010. *Urban Reconstruction and the Approach to the Creation and Development of Traditional Urban Neighborhoods (TND). Tehran City Renovation Organization.*

20. Safavi, Seyed Ali, Mahmoud Rezaei, and Mojgan Saadatmandi. 2018. *Application of the Principles of Urbanism in Accordance with the Characteristics of the Iranian-Islamic City (Case study: Residential and Old Neighborhood of Robot Karim (Old Robot)). Human Geography Research 50 (4): 929- 944.*

21. Tabibian, Manouchehr, Nasibe Charbgoon, and Ensieh Abdullahi Mehr. *Reflection of the Principle of Hierarchy in Iranian-Islamic Cities. Armanshahr 4 (7): 63-76.*

Applying the Principles Governing the Traditional Neighborhood Development (TND) Approach in the Islamic Iranian City
Case study: Fahadan neighborhood of Yazd city**Homeira Beki Tafti**Master student of regional planning, School of Architecture and Environmental Design, Iran
University of Science and Technology, Tehran, Iran.**Samaneh Jaliliasdrabad**Assistant Professor of Regional & Urban Planning, School of Architecture and Environmental Design,
Iran University of Science and Technology, Tehran, Iran.*Corresponding Author : s_jalili@iust.ac.ir*

Received: 08/11/2021

Accepted: 06/04/2022

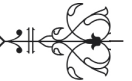
Abstract

The TND approach has concepts with the aim of raising the quality of life and strengthening and improving the physical space of the neighborhood, increasing social interactions and improving the sense of place and economic self-reliance. Iranian-Islamic urban planning, like its origins in Islam and Shiite culture, is dynamic and constantly offers new methods to human societies, and is more of a dynamic and comprehensive process to help human beings achieve nearness to God, not a product. Therefore, the conformity of TND principles with Islamic principles and values is quite obvious.

The main purpose of this article is to accurately and clearly achieve the principles of Islamic Iranian urban planning as a symbol of indigenous urban planning in comparison with the TND approach that has been considered in recent decades in Western societies. The written sources related to the subject try to present a list of the most important principles and teachings of each approach in the form of specific tables and compare them if necessary or at the end. Criteria and indicators of TND approach, differences and commonalities between them are analyzed and based on such an analogy, the suggested teachings of the article are used to plan for the development of the historic and dilapidated neighborhood of New Fahadan in Yazd.

The present study is methodological, descriptive-analytical and applied in terms of targeting. Research data and information have been collected using documentary and field studies. Qualitative data were used by open questionnaire through interviews and document review and quantitative data were prepared numerically by weighting Delphi questionnaires. The findings of this study show that there are few differences

and many similarities between the two approaches of TND and Iranian-Islamic urban planning. Reveals their existence and the differences that exist are due to the asymmetry of these two approaches, to put it better, based on the requirements and conditions of the time, these differences are created. To apply the principles obtained in a case study by examining the indicators and analysis of the historic neighborhood and the deterioration of the new Fahadan by SWOT method and analysis and evaluation of internal and external factors through the QSPM matrix to provide strategies for planning the development of the new Fahadan neighborhood In the city of Yazd, based on the principles of Iranian-Islamic urban planning and TND approach. Other results of the study show that 16 strategies extracted from the QSPM matrix have priority for planning for the development of the new Fahadan neighborhood, based on which executive projects can be defined.

Keywords: TND, Iranian-Islamic city, Fahadan No neighborhood, Swat, QSPM

